

כאִסְתֵּי קִירָא לֹא עָבִיד... (מכתב אריה)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 298

הוצגה ע"י בנם הנד"ר הר"ר אברהם אלעזר מרקוביץ שליט"א לונדון
לע"נ הר"ר צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ב תמוז התשס"ט. מסכת בבא מציעא דף ס – דף סו

דלא נקט "מפני שהוא גונב את העין", משום דאיירי אף באופן שמודיעו שברר רק מעל פי המגורה, דאף באופן זה אסור, דכיון דרואה הלוקח על פי המגורה שהן יפות, אינו נותן דעתו לחוש שמא תחתיו אינן יפות, והוי כגונב את העין.

דף ס ע"ב

ט גמ', אין משרבטין את הבהמה. כתב המאירי, דאף למוכרה בדמים קלים אסור, דהא איכא גניבת דעת.

ז גמ', אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבנן. כתב רש"י בד"ה זיבנן, דעבד כנעני היה, דהא לאחר החורבן דאין יובל נוהג, ליכא עבד עברי. והרשב"א כתב בשם הראב"ד, דישאל היה ושכירות לזמן היה. ותמה עליו, דאם כן, מאי קאמר ליה רבא יהיו עניים בני ביתך, הא כיון דהוצרך למכור עצמו אין לך עני גדול מזה.

יא גמ', חזי דאנא קשיש מאבוך. ביאר המהרש"א (בחיודשי אגדות), דמשום דמצוות הידור זקנים שייך אף בוקני ארמאי, כדאיתא בקידושין (לג.), קאמר ליה, דאף שימוש כל דהו כאשקין מים, אין לעשות על ידם. נאמנם יש להעיר, דהא איכא משום "לעולם בהם תעבודו", ומד לי מה שהוא זקן. (ח.ו.ו.)

פרק איזהו נשך

יב מתני', איזהו נשך ואיזהו תרביית. ומפרשין דתרביית דנקט היינו ריבית דרך מקח דהוי דרבנן. וביאר הריטב"א (החדשים), דלפי דריבית של תורה קצוצה היא וחסרונה ניכר, קרי לה תנא "נשך". אבל ריבית דרבנן דהוי דרך מקח ואין חסרונה ניכר, קרי לה תנא "תרביית" על שם שממונו מתרבה, ולא ניכר שנתרבה על ידי חסרון הלווה.

יג רש"י ד"ה לריבית דאורייתא, דרך הלוואה משמע, כדכתיב "מרבה הונו בנשך ותרביית". וקשה, היאך משמע מהכא דהיינו דרך הלוואה. וביאר המהר"ם, דהוה הוא לשון כסף, ולא שייך לרבות כסף אלא בדרך הלוואה. והריטב"א (החדשים), גרס ברש"י, "מלוה הונו בנשך ותרביית". אמנם תמה, דבכולהו נסחי גרסינן "מרבה הונו". ומשום הכי ביאר, דכיון דכתיב "את כסף לא תיתן לו בנשך", משמע דוקא היכא דהוי ודאי נשך, והיינו דרך הלוואה. נולכאורא נראה, דלרש"י דילפינן לה מ"מרבה הונו", יסוד האיסור הוא מה שממונו מתרבה, ושייך הוא דווקא על ידי הלוואה. אבל לריטב"א, דיליף לה מ"את כסף לא תיתן לו בנשך", עיקר האיסור, מה שנושך ללוה, ולא דווקא מה שמתרבה ממון המלוה.

יד גמ', ותיסברא דאיכא נשך בלא תרביית וכו'. הקשה המהר"ם שי"ף, הא שפיר משכחת לה בהלווהו שידור בחצירו דקיימא לאגרא, אבל המלוה לא עביד למיגר. וכן משכחת לה תרביית בלא נשך, במלוה דעביד למיגר בחצר

דף ס ע"א
א מתני', ואין צריך לומר חדשים בישנים. כתב רש"י בד"ה מפני שמשביחו, דבדווקא נקט חדשים בישנים, אבל ישנים בחדשים שרי. והרא"ש (סימן סג) כתב, דאף דישנים מעלו טפי לאכילה, מכל מקום כיון דחדשים פסק עמו, לישנן הוא דקבעי, וישנים לא מעלו לישנן, ואסור לערב לו ישנים בחדשים. וכתבו הב"ח (סימן רכח), והפילפולא חריפתא (אות ק), דהכי מוכח נמי מלעיל (מה): גבי פסק עמו מארנקי חדשה, דאסור ליתן לו מארנקי ישנה אף דמעלי, לפי דיכול לומר לו לישנן קא בעינא.

ב מתני', בין התירו לערב קשה ברך. כתב רש"י בד"ה מפני שמשביחו, דמתניתין בדווקא נקטה לערב קשה ברך, אבל רך בקשה אסור לערב. והרא"ש (סימן סג) כתב, דכל שכן דשרי לערב רך בקשה.

ג גמ', תנו רבנן אין צריך לומר חדשות מארבע וכו'. הרי"ף (לג: מדפי הרי"ף) גרס, "אין צריך לומר חדשות עומדות משלש וישנות מארבע וכו", אלא אפילו חדשות מארבע וישנות משלש וקא מוזבן מחדשות אין מערבין מפני שאדם רוצה לישנן". וקאי אהא דפסק עמו מחדשים דאסור לערב בהן ישנים, ודלא כפירוש רש"י בד"ה מפני שמשביחו, דשרי לערב ישנים בחדשים.

ד גמ', הא מני רבי אחא היא. כתב הלחם משנה (פי"ח ממכירה ה"ה), דלכאורה נראה, דרבי אחא פליג אתנא דמתניתין, דהא כיון דניכר טעמו, לעולם שרי בכל גווני. אמנם כתב, דמהא דהרמב"ם (שם) נקט לחילוקא דמתניתין, וסיים, דאם היה טעמו ניכר מותר לערב בכל מקום, מוכח, דרבי אחא לא פליג אמתניתין, וצריך לומר דבמתניתין איירא בגוונא דמערב מעט, באופן שלא נרגש בטעמו. אבל האידנא דמערבין באופן שנגרש בטעמו, שרי. ואף אי לא טעם, איהו דאפסיד אנפשיה.

ה גמ', והא אמרת רישא אין מערבין כלל. הקשה בשיטה מקובצת בשם הראב"ד, דלמא אבל נותן לו את שמריו בפני עצמו קאמר, ומאי קשיא לך. ותירץ, דאי איתא דאסור לערב, אף בפני עצמן אין ליתן לו שמא יערבן וימכרם. עוד תירץ, דאי בפני עצמן קאמר, הוי ליה למינקט לישנא "דלוקח מקבל שמרים", כדשינונו לעיל (מ). גבי הלוקח שמן מחברו.

ו גמ', אין מערבין שמרים של אמש בשל יום. כתב רש"י בד"ה אבל נותן, דלאו דווקא של אמש ושל יום, אלא דאורחא דמילתא דחבית של יום אינה חבית של אמש, והוא הדין דאסור לערב שמרים מחבית אחרת אפילו באותו יום. אבל בשיטה מקובצת בשם הריצב"ש כתב, דבדוקא נקט של יום ושל אמש, ואיירי אפילו מאותה חבית, דאסור לערב לו שמרים משל אמש מפני שמקלקל היין.

ז מתני', ולא יפחות את השער. ביאר היד רמ"ה (בבא בתרא פט. אות קלב), דיש לחוש שמא מחמת דפוחת השער יבוא לרמות במידות, או לערב פירות רעים ביפים.

ח מתני', שאינו אלא כגונב את העין. ביאר התוס' יום טוב (במתניתין), דהא

הרי התם בעינן שיחסר שוה פרוטה מחבירו. אמנם תמה, היאך מחלקינן הדרשה, דלענין קרקע דרשינן דהן ההלוואה והן הריבית הוי בקרקע, ולענין פחות משה פרוטה, לא בעינן שההלוואה והריבית יהיו פחות משה פרוטה, וסגי בהא דהריבית פחותה משה פרוטה.

(ה) גמ', למה לי דכתב רחמנא לאו בריבית וכו'. יש להעיר, דלכאורה אי לאו דאיכא לאו מפורש, הוי אמינא דליכא בה איסורא, דהוי כשכירות המעות, וכדאינא לקמן (סב). דהנכרים מוציאין בדיניהם הריבית מלווה למלוה, (ח.ו.ו.).

(ו) גמ', משום דלא ידע דמחיל וכו'. כתב הרא"ש (סימן ב), דיש מדקדקינן מהכא, דבריבית לא מהני מחילה, ואף אם מחלו הלווה, מחוייב המלווה להחזירה. והיינו מדאמרין, דליכא למילף ריבית מאונאה, משום דבריבית ידע ומחיל ואפילו הכא אסרה תורה. וכתב דאינה ראייה, דאיכא למימר, דקמשמע לן קרא דאסר ריבית, דמסתמא אינו מוחל. והוסיף הפילפולא חריפתא (אות ה), דהא בגול כולי עלמא מודו דמהני מחילה, ואפילו הכי אמרינן דליכא למילף מאונאה, משום דהתם לא ידע דלימחול, ועל כרחך דבלאו קרא דגול הוי אמינא דמסתמא ידע ומתייבש, וכן נימא לענין ריבית.

(ז) גמ', אלא לאו בגול למה לי וכו'. כתב הרשב"א, דודאי דמבעי ליה לגופיה דעבר משום לאו "דלא תגזול". אלא כיון דכתיב בענינא דשכיר, אמרינן דאתי נמי ללאו דכובש שכר שכיר.

(ח) תוס' ד"ה לעבור עליו, בתוה"ד, ויש לומר משום דלא לקי אלאו דגול. כתב המהרש"א, דמשמע מדבריהם, דבריבית ואונאה שפיר איכא מלקות, ושפיר אקשו "ולוקמיה בריבית ואונאה". ואף דמבואר לקמן (עמוד ב) דריבית קצוצה יוצאה בדיינים, מכל מקום לא מקרי לאו הניתק לעשה. והקשה הפני יהושע, הא מבואר להדיא לקמן (סב). דריבית הויא לאו הניתק לעשה. [ועיין שם אות ה' בשם הרמב"ן].

דף סא ע"ב

(ט) גמ', לא תגנובו על מנת למיקט. כתב הריטב"א (החדשים), דיש מפרשים, דדעתו להשיב הגנבה, וגונב רק על מנת לצער חבירו. ובשם רבינו תם כתב, דכל שדעתו להחזיר ליכא איסורא, ומאי דאסרה תורה, היינו כשמעכבו לעצמו אף שלא לצורך הנאתו, אלא רק כדי לצער חבירו.

(י) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"א מגניבה ה"ב), אסור לגנוב דרך שחוק או לגנוב על מנת להחזיר או לגנוב על מנת לשלם, הכל אסור שלא ירגיל עצמו לכך. והעיר הלחם משנה (שם ה"א), דמדכתב הרמב"ם שלא ירגיל עצמו לכך, משמע, דהאיסור אינו אלא מדרבנן. ואילו בסוגיין אמרינן דלהכי אתי קרא ד"לא תגנובו".

(יא) גמ', לטומן משקלותיו במלח. הקשה המהר"ם, אמאי לא אמרו בפשיטות דאתי למגדיל משקלותיו. ותיירך, דהא כתיב להדיא בקרא "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן". והמהר"ם שיף תירך, דאותה רמאות ניכרת היא, ופשיטא שלא יעשנה, אבל טומן משקלותיו במלח, הויא רמאות שאינה ניכרת, והיא דרך הרמאות.

(יב) גמ', שם. פירש רש"י בר"ה לטומן, דהמלח מכבדו, וכשלוקח לוקח במידה זו. והריטב"א כתב, דהמלח מקל המשקל, ואמוכר קאי דלא יטמין משקלותיו במלח וימכור בהם.

(יג) גמ', במשורה שלא ירתיח. הקשה בתוס' הרא"ש, דאי איירי דליכא בהאי שוה פרוטה, מאי איסורא איכא. ואי אית ביה שוה פרוטה, פשיטא דאסור דהיינו גזל גמור. ותיירך, דאיירי באית ביה שוה פרוטה, ואתי קרא לחייב משעת הרתיחה אף דאתי לא נתן. אמנם החינוך (מצוה רנח) כתב להדיא, דאף דבגול איסורו בפרוטה, במשקולות אסרה תורה אפילו בכל שהוא. ותמה המנחת חינוך, דאם כן, מאי מקשינן "לאו במשקולות למה לי", הא מבעי לפחות משה פרוטה דליכא למילף לה מגזל ריבית ואונאה.

(יד) תוס' ד"ה שתולה קלא אילן, ואף על גב דעובר על מצות ציצית. הקשה

דלא קיימא לאגרא. וכתב בחידושי הגרע"א, דאף דהמלוה לא עביד למיגר, אם הלווהו שידור בחצירו, הרי נעשה עתה עביד למיגר, ושוב איכא נשך ותרבית.

(טו) גמ', סוף סוף אי בתר מעיקרא אזלת הרי נשך והרי תרבית וכו'. כתב הריטב"א (החדשים), דהלכתא דאזלינן בתר מעיקרא, כדמשמע מלישנא דקרא "לא תשימון עליו נשך". והכי מוכח מדשרינן מדאורייתא הלוואת סאה בסאה, ולא חיישינן ליוקרא וזולא. [דהיינו דביאר, דהפלוגתא אי בתר מעיקרא, אי בתר השתא אזלינן, אינה בהלכות הלוואה, אי משלם לפי מידה או לפי דמים, אלא פלוגתא בהלכות ריבית, אי מאי דקפיד רחמנא דלא ישים עליו נשך, היינו אשעת ההלוואה, או אשעת פרעון]. אמנם ההגהות אשר"י (בריש פרקין) כתב, דמספקא לן אי בתר מעיקרא אזלינן אי בתר השתא, ואזלינן לחומרא. וביאר בחידושי הגרנט" (סימן קסד), דלא דמי להלוואת "סאה בסאה", דהתם ההלוואה היא "סאה", ואין כלל נפקותא בשוויה, ועל כרחך אזלינן בתר מעיקרא וסאה משלם. אבל בסוגיין דאיירינן בהלוואת מטבע דעומדת לערכה, אכתי מבעי לן. ועיין באות הבאה.

(טז) גמ', שם. כתב המחנה אפרים (ריבית סימן כה), דמוכח מסוגיין דמעיקר דין ההלוואה, אף היכא דהוולו אינו חייב ליתן לו אלא מאה. דאי נימא דמחייב דבגוונא דהוולו חייב ליתן לו מאה ועשרים, מאי ריבית איכא הכא. ותמה על המהרש"ם (יור"ד סימן רכב), דנקט, דאזלינן בתר ערך המטבע, וכשהוולו חייב ליתן לו כערך היוצא עתה.

(יז) רש"י ד"ה תלמוד לומר, בסוה"ד, ומיהו שמעת מינה דשייך לשון נשך באוכל. הקשה תוס' הרא"ש, דאי ילפינן ממשמעות, אמאי מבעי ליה לקמן (סא). למילף מלווה מלווה בגזירה שוה, תיפוק ליה דמשמעות ריבית קאי נמי אכסף, כדחוינן לענין לוח. ותיירך, דאף עתה אגזירה שוה קסמכינן. עוד תירך, דכיון דריבית כסף לא כתיב להדיא, אלא ילפינן לה מאם אינו ענין, תו אינו משמעות לישנא דריבית, ושפיר בעינן לגזירה שוה.

דף סא ע"א

(א) תוס' ד"ה אם אינו ענין, בתוה"ד, ונשך כל דבר אתי לאוקמי נשך במלוה וכו'. הקשה הפני יהושע, הא מיבעיא ליה לגופיה, למימר דאיכא משום ריבית אף בכל מילי. ותיירך, דבתר דכתיב ברישא דקרא נשך כסף, ואמרינן דאתי לאיסור ריבית, שפיר אמרינן דאף בכל מילי דכתיבי בהאי קרא איכא אף משום ריבית, דאי נימא דרק בכסף ובאוכל איכא אף משום ריבית, הוי ליה למכתב להו בתר "כל דבר אשר ישך", ונימא דבכל דבר איכא רק משום נשך, ובכסף ואוכל דכתיב בהו נשך יתירא, אתי למימר דאיכא אף משום ריבית.

(ב) בא"ד, יצאו קרקעות. היינו בגוונא דהלווהו עשר גפנים טעונות, על מנת שישלב לו י"א גפנים טעונות, וכדכתב הרא"ש (סימן א). אבל בלאו הכי לא משכחת ריבית בקרקע, דהא שכירות היא ופשיטא דשרינן.

(ג) בא"ד, שם. אמנם הריטב"א (החדשים) בשם רבותיו כתב, דאי לית בהו ריבית, אמאי לא מפרש ליה בהדיא, כדפירשו לעיל (נו). גבי אונאה. אלא על כרחך דאית בהו ריבית. ומאי דמבעיא לן בכתובות (מו). בשוכר עדי שם רע בפחות משה פרוטה, לאו משום דילפינן מריבית, אלא מסברא מבעיא לן, דכיון דילפינן דבעינן שכירות, דלמא בעינן שוה פרוטה ככל שכירות.

(ד) בא"ד, ויצאו פחות משה פרוטה. כתב המשנה למלך (פ"ו ממלוה ה"א) בשם הגידולי תרומה, דכוונתם למעט היכא דההלוואה הויא פחות מפרוטה. אבל היכא דההלוואה הויא פרוטה, אסור ליטול ריבית אפילו פחות משה פרוטה. אמנם דחה דבריו, והסיק, דאף אם ההלוואה היתה שוה פרוטה, מכל מקום אם הריבית פחות משה פרוטה, אינה אסורה מדאורייתא. וכתב בחידושי הגרע"א, דכן מוכח, מהא דהקשתה הגמ' להלן בסוגיין, דלא לכתוב לאו בריבית, ותייתי בגזל ואונאה. דאי נימא דהיכא דהלווהו פרוטה, אסור ליטול הימנו ריבית אפילו פחות משה פרוטה, היכי ילפינן לה מגזל ואונאה,

מדכתיב "וחי אחיך עמך", דמשמע דווקא אם יוכל לחיות עמך, אבל אי אינו יכול, מוטב ימותו שניהם. ואית דאמרי, דיליף ליה מ"ואהבת לרעך כמוך". ועיין בפירוש הרמב"ן על התורה (ויקרא יט, יח), דהאי "ואהבת לרעך כמוך", דרך הפלגה הוא, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבריו כאהבת עצמו. והיינו למאי דקיימא לן כר' עקיבא דלא דרשינן כבן פטורא שישתו שניהם. אבל לבן פטורא, האי "כמוך" הוי כפשוטו, ושפיר דריש מוטב שישתו שניהם וימותו.

ג) גמ' שם. החזון איש (חושן משפט סימן כ' ליקוטם, ויר"ד ס"ט סק"ב) כתב דטעמו של בן פטורא משום שאם יתן חצי מהמים לחבירו יחיו שניהם חיי שעה, וקיימא לן ביומא (פה). דעל חיי שעה מפקחין את הגל, אם כן אין חיי עולם שלו דוחה חיי שעה של חבריו, וחייב להתחלק עמו במים. ולדבריו, דינא דבן פטורא דוקא כשעל כל פנים יחיו שניהם חיי שעה, אבל בגוונא דליכא אפילו חיי שעה בן פטורא נמי מודה דאין אדם מחוייב למסור נפשו עבור חבריו. ורבי עקיבא סבר, דמשום חייך קודמין נפטר מהצלת חיי שעה של חברו. והקשה מהא דאיתא בעבודה זרה (כו): דמסכנים חיי שעה בשביל ספק חיי עולם, אם כן מוכח דחיי עולם עדיפי מחיי שעה, ואמאי כאן חייב לוותר על חיי עולם שלו, עבור חיי שעה של חבריו. ותירץ, דהכא שאני, דהא לשניהם זכות שווה לחיי עולם, כי כל אחד שישתה יחיה חיי עולם, אלא שבא לבכר עצמו על חבריו משום שהמים שלו, סבר בן פטורא דאינו יכול לעשות כן, משום דאיכא חיי שעה לשניהם. עוד תירץ, דנהי דיורדים לספק הפסד חיי שעה משום ספק הצלה, מכל מקום אינו בדין לדחות חיי שעה של זה בשביל חיי עולם של חברו. ועיין בגליונות החזון איש על חירושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם (פ"א מיסודי התורה ה"א). ובספר פיקוח נפש (סימן א' אות קע).

ד) גמ' שם. וחי אחיך עמך חייך קודמין. בתורת חיים הביא להא דילפא הגמ' בקידושין (כ). מ"כי טוב לו עמך" עמך במאכל, עמך במשתה וכו'. מכאן אמרו הקונה עבד עברי כאלו קונה אדון לעצמו. והביאו התוס' (שם) ד"ה כל, דאיתא בירושלמי, דפעמים אין לו אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך, ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו, זו היא מדת סרום, נמצא שעל כרחו צריך למסור לעבדו, והיינו אדון לעצמו. והקשה, כיון דדרשינן הכא "וחי אחיך עמך" חייך קודמין, אף דכתיב "עמך" אם כן התם נמי נימא הכי, דאף דכתיב עמך, חייך קודמין, ואם כן כשאין לו אלא כר אחד, רבו קודם. ותירץ, דהכא שאני דאי לאו דכתיב עמך הוה מסתבר למימר דשניהן שוין, כדדריש בן פטורא. הלכך השתא דכתיב "עמך" על כרחך אתי קרא לאפוקי מסברא, לאשמעינן דחייך קודמין. אבל התם דליכא ייתורא למילף מיניה דחייך קודמין, דאי משום דכתיב "עמך", הא איצטרך ליה, דאי לאו דכתיב "עמך" הוה אמינא שהאדון רשאי לאכול פת נקייה, והעבד פת קיבר, כדמשמע התם. לכך כתיב "עמך" לאשמעינן דשניהן שוין. ועיין גם במנחת חינוך (מצוה מב אות יא).

ה) גמ' הא אביהן חייב להחזיר. הקשו התוס' בבבא קמא (צד): ד"ה הא אביהם, דלמא לצאת ידי שמים קאמר. ותירצו, דלישנא "דאין חייבים" משמע דאביהם חייב מדינא, דאי לצאת ידי שמים קאמר, הוי ליה למינקט "אין מחזירין", דמשמע הא אביהם מחזיר לצאת ידי שמים. [אמנם בתוס' בסוגיא ד"ה תנאי היא מבואר, דל' יוחנן דאין ריבית קצוצה יוצאה בדיינים, אף לצאת ידי שמים אינו חייב. ועיין לעיל (סא): אות יז].

ו) גמ' גזלנין מאי אף על פי שגבו וכו'. ביאר השיטה מקובצת, דאף בלא האי פירושא קשיא ממלוי בריבית, אלא דנקט גמ' לפרושי, דלא נימא האי משבשתא היא ולא מקשינן מינה.

ז) רש"י ד"ה לא, לעולם אימא לך אם גבה דברי הכל אינו מתוקן. ובתוס' ד"ה לא, הבינו, דכוונת רש"י, דדחינן דכולי עלמא כר' יוחנן סבירא להו. והרמב"ן כתב, דמעיקרא סלקא דעתין דאי בני אהדורי נינהו כר' אלעזר, כשמחזירים תיקנו הלאו ואין לוקין. והשתא דחינן, דגם אי בני אהדורי נינהו

המהרש"א, אמאי קשיא להו בציצית טפי מבשאר מילי. וביאר, דקשיא להו משום דהכא לאו רמאות הוא, דהא עביד כן לנפשיה. אמנם הרא"ש (סימן ד) אוקמיה דאיירי במוכר קלא אילן בחזקת תכלת.

טו) גמ', אלא אפילו עד כאן יכין רשע וכו'. הקשה הפני יהושע, כיון דלא אתי לחלק בין ריבית של תורה לריבית של דבריהם, מאי שייכא הא לסוגיא דאתינן לחלק בין ריבית של תורה לריבית של דבריהם. ותירץ, דכיון דאתי לחלק דעד כאן ריבית קצוצה, וכדפירש רש"י בד"ה עד כאן ריבית קצוצה דכופין אותו להחזיר, ומכאן ואילך אבק ריבית ואין כופין אותו להחזיר, הוצרך להקדים דאפילו בריבית של תורה אין היורשין חייבים להחזיר. דאי נימא דהיורשים חייבים להחזיר, לכאורה הוא משום דהוי גזל גמור, וכיון דרבנן אסרו אף אבק ריבית, אף הוא בגדר גזל גמור ומזיכי תיתי שלא יכפוהו להחזיר. אבל כיון דחזינן דאף בריבית קצוצה אין היורשים חייבים להחזיר, על כרחך דאינו חשיב גזל גמור, אלא דין התורה הוא עליה להשיב הריבית, ועל בנו לא קפיד רחמנא, ושפיר איכא למימר, דרבנן מדבריהם לא חייבו להשיב הריבית. ועיין באות הבאה.

טז) גמ', אמר ר' אלעזר ריבית קצוצה יוצאה בדיינים. כתב הרשב"א, דלאו יוצאה בדיינים לירד לנכסיו, אלא דרמי עליה מצוה להחזיר הריבית, דכתיב "וחי אחיך עמך", וכופין אתו כבכל מצוות עשה עד שתצא נפשו. דאי נימא דיוצאה ממש בדיינים ויורדין לנכסיו כבגזילה, אמאי אין הבנים חייבים להחזיר ריבית אביהם כדרך שמצאנו בגזילה. אמנם החינוך (מצוה שמג) כתב, דבית דין יורדין לנכסיו כגזילות וחבלות.

יז) גמ', ר' יוחנן אמר אפילו ריבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים. כתב הרשב"א בשם יש מי שפירש, דלאו דווקא אינה יוצאה בדיינים, אלא אפילו לצאת ידי שמים אינו חייב, והיינו דאמרינן להלן "למיתה ניתן ולא להשבון", דאינו כלל בכלל השבון. [וכן כתבו התוס' לקמן (סב). ד"ה תנאי היא]. ויש שפירשו, דדוקא נקט אינה יוצאה בדיינים, אבל בבא לצאת ידי שמים חייב להחזיר, והיינו דאמרינן "למורא ניתן ולא להשבון". וכן כתבו התוס' (שם) בשם הריב"ן.

יח) גמ', אמר ר' יצחק מאי טעמא דר' יוחנן. משמע דמסברא אמרינן כר' אלעזר דריבית קצוצה יוצאה בדיינים. והקשה בחידושי הגרע"א, דלהלן מקשינן מאי טעמא דר' אלעזר, ומשמע, דאדרבה הסברא הפשוטה היא דאינה יוצאה בדיינים. ותירץ, דאמרינן בתמורה (ו). דלרבא דאמר "כל מילתא דאמר רחמנא לא תיעביד אי עביד לא מהני", מן הראוי דריבית קצוצה דאסר רחמנא, תצא בדיינים כר' אלעזר. ואם כן ביאור הקושיא, מאי טעמא דר' יוחנן, הא קיימא לן כרבא דאי עביד לא מהני. ואפילו הכי מיבעי לן נמי מאי טעמא דר' אלעזר, לאסוקי דאתי ככולי עלמא, ואף אביי דאית ליה דמהני, מודה דריבית שאני. אי נמי, דעדיף טפי למימר דלאו מטעם אי עביד לא מהני יוצאה בדיינים, דאי נימא דמהאי טעמא הוא, מן הראוי דאף אבק ריבית יצא בדיינים, דהא אף באיסורים דרבנן אמרינן אי עביד לא מהני.

יט) רש"י ד"ה עד כאן ריבית קצוצה, בסוה"ד, אם תבעו בחייו. הט"ז (חושן משפט סימן ט ס"א), דייק מדבריו, דבלא תביעה אינו חייב להשיב הריבית. ותמה על הסמ"ע (שם סק"ג) שחילק דדוקא לענין שוחד בעינן תביעה, אבל ריבית דכתיב "וחי אחיך עמך", אף בלא תביעה חייב להחזיר. [ושמא יש לומר, דאף בעלמא לא בעינן תביעה, ולאחר מיתה שאני].

דף סב ע"א

א) גמ', ור' יוחנן האי וחי אחיך עמך מאי עביד ליה. ביאר הריטב"א (החדשים), דהא דקשיא "מאי עביד ליה" היינו משום דהקרא מיותר, אבל בקראי דר' יוחנן דהוי אסמכתא בעלמא, לא קשיא "ר' אלעזר מאי עביד להו".

ב) גמ', דרש בן פטורא וכו'. כתב בחידושי הריטב"א (המיוחסים), דדרש ליה

(שם) ד"ה יש לו, ועל כרחק דהוא משום דקונה בהנאת מחילת המלוה, דאילו במלוה עצמה אין קונים, והוא הדין דיהני אף אם אין לו.
טז גמ', וחזר ולקחן הימנו בכ"ד **סלעים**. הקשה החוות דעת (סימן קסג סק"ז), הא קיימא לן **לקמן** (סד): דלא ישכיר לו בפחות, ואמאי שרי לחזור ולמכור לו בזול. ותירץ, דהכא משום דהווי דרך מכר, שרי.
יז גמ', **שם**. כתב **הרשב"א**, דסוגיין איירא דלא התנה כן מעיקרא, אבל אם התנה, הוי כריבית גמורה.

דף סג ע"א

א גמ', **אם יש לו מותר**. ביאר **רש"י בד"ה יש לו מותר**, דאף דלא משך, מכל מקום כיון דקאי עליה במי שפרע, חשיב דאוקרי ברשותיה. ובהגהות הגר"א (אות א) כתב, דכן הם דברי **הרמב"ם** (פ"ז ממכירה ה"ד), דאף דלא מהני לקנות בחוב, מכל מקום קאי עליה במי שפרע. אמנם **הראב"ד** (שם) כתב, דכיון דמלוה להוצאה ניתנה אינה קונה כלל אפילו לענין מי שפרע, וסוגיין דשרי ביש לו, לאו מדין קנין איירי, אלא מדיני ריבית. וביאר **התוס' יו"ט** (במתניתין), דכיון דהווי רק ריבית דרבנן, מדבריהם עשו את שאינו זוכה כזוכה, וחשיב כאילו קנאם. **והפני יהושע** (**לעיל** (סב): **בתוס' ד"ה הרי**) כתב, דסוגיין בהנאת מחילת המלוה איירי, ומשום הכי איכא מי שפרע.

ב רש"י ד"ה ומאי לקח, בסוה"ד, אבל גבי חטין לא תני איסורא ואפילו אין לו שרי וכו'. מבואר מדבריו, דאף שהפיסוק על החיטין נעשה כדין, מכל מקום בבא לחוב בדמיהם יין, שרי דווקא ביש לו. **והרמב"ן והרשב"א** (**לעיל** (סב): כתבו משמיה **דרב האי גאון**, דכל דבפיסוק החיטין איסרו בא לידו ויש לו חיטין, שרי לפסוק בהן על היין אף שייך אין לו, דכיון דחיטין יש לו, ודבר תורה נקנו לו בפיוסוק הראשון, חשיב כאיסרו בא לידו, ולא אסרו ביה רבנן.

ג גמ', **ושמע מינה איתא לדר' ינאי וכו'**. ביאר **רש"י בד"ה ושמע מינה**, דשרי לפסוק על הפירות ולקבל לבסוף דמים. והקשה **הרשב"א**, היכי שמע מינה הכי מר' אושעיא, הא ר' אושעיא איירי בגוונא דשקיל פירי ולא דמים, ובהא אף רבנן מודים. **ובתוס' ד"ה דאמר**, הביאו **מרבינו שמואל**, דאף ר' ינאי לא שרי אלא ביין ולא בדמים ממש. והיינו משום דהוקשה לו מאי ראיא מייתי מר' אושעיא. ותירץ, דרבנן דשרי בפירות היינו דווקא באלו הפירות דפסק, ומאן דשרי בפירות אחרים, אין נפקותא בין פירות לדמים ובכולהו שרי.

ד רש"י ד"ה בשמשך, הימנו חיטים מתחילה. הקשה **הריטב"א** (החדשים), אמאי בעינן שימשוך מעיקרא, הא סגי שימשוך עתה בשעת היוקר, דנקנה לו בהכי, ושפיר שרי ליטול אחרים תחתם. ותירץ, דפירש כן למאי דמסקינן דמשך לאו דווקא, אלא איירי ביחד לו קרן וזית, דהאי יחוד מקמי דאתייקר איירי.

ה גמ', **אלא כגון שיחד לו קרן זוית**. ביאר **הפני יהושע**, דכשמיוחד להם קרן זוית, כשאוכלם או מוכרם, עושה כן על דעת הלוקח להעמיד לו אחרים תחתיהם, ומשום הכי שרי לקבל דמיהם, **[וכדאמרין בבבא קמא (קג)].** אמנם **רש"י בד"ה שיחד לו קרן זוית** שכתב, ואשמועינן דיחוד מילתא הוא, נראה דסבר, דעל ידי היחוד נקנה לו חצירו, וקונה לגמרי.

ו תוס' ד"ה בשמשך, בסוה"ד, ומשיכה דהכא לא הוויא אלא לענין היתר פיסוק. ביאר **המהר"ם**, דאילו היתה קונה לגמרי, הוי כהלואה סאה בסאה ואסור.

ז גמ', **ריבית על מנת להחזיר איכא בינייהו. ובתוס' ד"ה ריבית על מנת להחזיר** כתבו, דאיירי בפורע מתחילה הכל, דאי מעיקרא מנכה לו, אמאי פליגי רבנן. **והריטב"א** (החדשים) ביאר, דאיירי באופן שהתנה עמו דיהיה המכר קיים עד אותה שעה, ובהגיע הזמן יחזור הלוקח וימכרנה לו באותן דמים. דר' יהודה סבר, דממה נפשך פירות דאכל שלו נינהו. ורבנן סברי, דכיון דאין דרך לוקחי קרקע לעשות כן, ירדה תורה לסוף דעתן שכוונתם להלוואה בריבית, ואסור. והיינו דכתיב בקרא "את כסףך לא תיתן בנשך", ולא כתיב "לא תלוה בנשך", דאתי לרבות אף דרך מכר כהאי גוונא דאסור.

לא תיקנו הלאו, משום דאנתינת הריבית קפיד רחמנא ואף שמחזיר. ומה דהזיקתו להחזיר, מצוה בפני עצמה היא ולא אתי לתקן הלאו. **והרשב"א** כתב על דברי **הרמב"ן** דאינו מחזור, דאי הכי, נימא בכל הלאוין הניתקים לעשה דאיסורא דעבד עבד, ומצוה אחריתי רמי עליה.

ח גמ', **הכא נמי מסתברא דתנן ואלו עוברים**. כתב **הריטב"א** (החדשים), דמסתבר כן אבל אינו מוכרח. משום דאיכא למימר, דדוקא גבי עדים דלית בהו אלא משום שומה, שומה מילתא היא, אבל גבי לזה ומלוה דמחוסר אכתי פרעון, דלמא שומה לאו מילתא היא.

ט תוס' ד"ה לא מאי קום ועשה, בתוה"ד, אבל פליגי בלאו דלא תשימון היכא דלא גבה עדיין הריבית. כתב **המהרש"א**, דאין כוונתם דאילו גבה הריבית שפיר ניתקן הלאו ד"לא תשימון" על ידי שיחזיר הריבית. דהא כתבו בהמשך דבריהם דאף לר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב דפוטרין את המלוה ואת הערב, לגבי הלאו דלא תשימון מתלא תלי וקאי אם יקרע השטר אי לאו, משמע, דבלא שיקרע השטר אין לו תקנה. אלא כוונתם, דאם כבר גבה, הא אף ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב מודים דלוקים משום לאו ד"לא תשימון".

י גמ', **אינהו בתורת פקדון אתא לידיה וכו'**. נראה לבאר, דהגוים בדיניהם מוציאיין רק מה שהלווה חייב על פי דין. וכל היכא דמדיני ריבית אי אפשר לחייבו, ואפילו הכי חזינן דמוציאיין, על כרחק דטעם אחר איכא להוציא ממנו, ועל כן אמרינן דבתורת פקדון אתא לידיה. אבל אי משום ריבית, כיון דאינה קצוצה, לא היו מוציאיין.]

דף סב ע"ב

יא גמ', **כל שאילו בדיניהן אין מוציאיין וכו'** **ריבית מוקדמת**. הקשה **המהריט"ץ** (בחידושו לפרק איזהו נשך הנדפסים בסוף שו"ת **מהריט"ץ**), מה שייך לומר על ריבית מוקדמת דבדיניהן אין מוציאיין, וכי יודעים הם שעתיד להלוותו כדי שיכפוהו ליתן הריבית.

יב גמ', **שם**. כתב **הריטב"א** (החדשים), דאין איסור בריבית מוקדמת אלא כשמתכוון לשם כך, אבל אם אינו מתכוון לשם ריבית, שרי ליתן אפילו לאחר ההלוואה קודם הפרעון, דאי לא תימא הכי, נמצא המלוה מודר הנאה מן הלווה. ומבואר מדבריו, דאף בלא שיפרש דנותן לשם ריבית, כל שמתכוון לשם ריבית אסור. וכן כתב **הטור** (יור"ד סימן קס) בשם **הרמב"ם**. אבל **הטור** כתב, דנראה, דדוקא אם מפרש לו לשם ריבית אסור, אבל בסתם שרי.

יג גמ', **אמר רבה בבא לחוב בדמיהן**. הקשה **הריטב"א** (החדשים), הא מעיקרא נמי סברינן דאיירי בבא לחוב בדמיהן, אלא סלקא דעתין דליכא נפקותא בין פוסק במעות בעין, לפוסק בחוב. ומאי קאמר רבה "בבא לחוב בדמיהם". וכן הקשו **התוס' בד"ה לקח**. ותירץ, דהמקשן סבר דמדקתני במתניתין "ויין אין לו", משמע דאילו חיטין או דמיהן יש לו, וקיבל הלוקח החיטין או דמיהן מיד המוכר, וחזר ונתנן על היין, ומשום הכי קשיא ליה, מאי איכא בהא דיין אין לו, הרי יצא השער פוסקים אף שאין לו.

יד גמ', **אמר ליה אביי אי דלא כאיסרו הבא לידו מאי איריא אין לו אפילו יש לו נמי**. הקשה השיטה **מקובצת בשם הריצב"ש**, הא פירש **רש"י בד"ה מתניתין**, דמאי דלא מהני פסיקה בחוב, היינו משום דלא שייך למימר, דאף דאין לזה יש לזה, והאי טעמא שייך דווקא כי אין לו, אבל כשיש לו אמאי לא יהני פסיקה בחוב. וביאר, דהאי ברייתא דאסרה אפילו ביש לו, על כרחק דטעם האיסור בפסיקה בחוב, משום דכיון דמעיקרא בדרך חוב הוי, מיחזי כריבית, ולא דמי לפוסק במעות בעין דדרך מקח הוא.

טו תוס' ד"ה הרי שהיה נושה, תימה והלא מעות קונות הכא. בהגהות הגר"א (אות ב) העיר **מתוס' דלעיל** (מו): **ד"ה יש**, שכתבו, דאין קונין בחוב. **ובפני יהושע** כתב, דדברי **התוס'** לא קאי אסוגיין, אלא אברייתא דר' אושעיא **לקמן** (ג). דמבואר התם דבאופן דיש לו שרי לפסוק פירות על החוב, ועלה הקשו, דכי היכי דשרי ביש לו, משום דקאי עלה במי שפרע, וכדפירש **רש"י**

דף סג ע"ב

ח) גמ', מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן. פירש רש"י בד"ה מה לי דמיהן, דאתי למשרי לפסוק על הפירות כשיצא השער אף דאין לו פירות, משום דמה לי דמי המעות ביד המוכר ומה לי הן עצמן. והרמב"ן פירש, דאתי למשרי היכא דנתן לו כור חיטים על שער שבשוק ליתן לו בדמיהם יין אף שיין אין לו, דמה לי דמי החיטים דשרי לפסוק בהן, ומה לי החיטים עצמם. וכתב הבית יוסף (סימן קעה ד"ה אם לא נתן), דלדינא כולי עלמא מודו לרמב"ן דשרי לפסוק אף בחיטין, ולא דווקא במעות.

ט) גמ', איתבינה רב פפא. הקשה התורת חיים, מאי קשיא ליה, הא על כרחך דאיכא חילוק בין וביני להלוואה, דאי לא תימא הכי, תקשי לך מתניתין דלקמן (עב): דפוסקין על השער אף דאין לו.

י) גמ', דאמר ליה שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי. ביאר המהר"ם, דרבה ורב יוסף סברי, דמאי דתני במתניתין לקמן (עב): דשרי משום דאף על פי שאין לזה יש לזה, אלוקא קאי, דטוען דאין המוכר עושה לו טובה, משום דיכול בדמיו לקנות אצל אחר שיש לו. ובהגהות מקור מים חיים על השולחן ערוך (סימן קעה ס"א) כתב, דתרי טעמי נינהו, וצריכי לתרווייהו, כדמשמע בש"ך (שם סק"א) דכתב לב' הטעמים בהדדי. והיינו דמצד הלוקח אינו ריבית, ומצד המוכר לא חשיב הלוואה, דכיון דאף דאין לו יש לאחרים ויכול לקנות במעות שקיבל, וחשיב כמקח.

יא) גמ', והא בעי למיתב זוזי לספסירא. ברש"י ד"ה והא בעי מבואר, דקשיא אמאי דאמרינן דשרי לפסוק על שער שבשוק, משום דאמר ליה "שקילי טיבותיך". והשיטה מקובצת בשם הראב"ד פירש, דקשיא אמתניתין דשרי פסיקה בשער שבשוק בלא לנכות לו דמי הספסירא, וקשיא הא אם היה קונה בשוק היה משלם לספסר.

יב) גמ', שם. כתב הריטב"א (החדשים), דמדחייב המלוה בדמי הספסירא, משמע, דכל שמרויח המלוה בסיבת הלווה, אף שאין הלווה נחסר מכך הוי ריבית. ואם הלווה לו על מנת שידבר עליו לשלטון, והמלוה משתכר בדיבור זה, הוי ריבית קצוצה. וכתב המחנה אפרים (ריבית סימן ט), דמדברי רש"י בקידושין (ו'): ד"ה לא צריכא מבואר, דכל שהלווה לא נחסר לא חשיב נשך. דאמרינן התם דאסור לקדש אשה במאי דארווח לה זמן הלוואה, משום הערמת ריבית. ופירש רש"י, דלאו ריבית גמור הוא משום דלא קץ לה מידי, ולא מידי שקל מינה. חזינן, דאף שנהנה במה שמתקדשת לו, כיון דלאו מידי שקל מינה, לא הוי ריבית קצוצה. אמנם תוס' (שם) ד"ה דארווח הקשו על רש"י, דכיון שהיה צריך לתת לה פרוטה לקדשה, ולא נתן הרי הוא כאילו היא נתנה לו והווי רבית.

יג) גמ', אמר רב נחמן כללא דרביתא וכו'. כתב השיטה מקובצת בשם הראב"ד, דאתי לאשמועינן, דאף דשרי לפסוק עמו על שער שבשוק, או בגוונא דיש לו ואף שלא יצא השער, הני מילי בסתמא. אבל אם יפרש לו דמחמת הקדמת מעותיו פוסק עמו כשער הזול, אסור.

יד) גמ', וקא אזלא ד'. הקשה התורת חיים, מה לי בהא דיצא השער ד' ד', הא אף אם לא יצא השער, אי אית ליה שרי, ואי לית ליה אסור. ותיריך, דלמאי דמסקינן דלית ליה אסור אפילו יש לו אשראי במתא, הוא דווקא משום דיצא השער, דהשתא דמוזיל גביה מחזי כריבית. אבל אי לא יצא השער, שפיר שרי לפסוק אפילו היכא דיש לו רק אשראי במתא. והמהר"ם ש"ף כתב, דלעולם אשראי במתא לא מהני אף דלא יצא השער, ומאי דתני יצא השער, לרבנות נקט, דאפילו הכי שרי לאוולי היכא דיש לו.

טו) גמ', האי מאן דאזיף פשיטי מחבריה ואשכח ביה טופינא. כתב המגיד משנה (פ"ד ממלוה ה"י), דלגירסא זו משמע, דדוקא היכא דהלווה אשכח טפי איכא למימר דמתנה היא. אבל היכא דהמלוה אשכח בפרעון טפי, יש לתלות דלשם ריבית מאוחרת הוסיף לו. אמנם הרמב"ם (שם) כתב האי דינא אף בגוונא שהמלוה מצא טפי בפרעון, וכתב המגיד משנה, דנראה דגרס "האי מאן דאזיף פשיטי לחבריה ואשכח בה טופינא", נוכן גרס השיטה

מקובצת לקמן (עג):]. ומסתמא אין לתלות בריבית מאוחרת, דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן.

טז) גמ', מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה. תמה בחידושי הריטב"א (המיוחסים), אי הנותן בעיר כיון שיכול לשאול אותו אם לשם מתנה נתן לו, או שהיתה טעות, איך יחזיק בה מספק ונשאר בצריך עיון. ונלכאורה יש לומר דבסוגיין איירינן בגוונא שהמלוה אינו בעיר. ומה שהביאה הגמ' להך דינא הכא, היינו משום דנפקא מינה בהא דלשם מתנה יהיב ליה, דהשתא אם יחזיר למלוה המתנה, הוי ריבית. דאי נימא דטעות הוא, שפיר מחזיר המעות היתירות למלוה, וליכא בהחזרה משום ריבית].

דף סד ע"א

א) רש"י ד"ה בעישורייתא, בתוה"ד, ויש כאן טעות של חמישים בדילוג אחד. ביאר המהר"ם, דדרכן היה למנות חמשות אחת אחת, ופעמים שמנה חמשים חמשות, וטעה ואמר ארבעים פעמים חמשה, ובאמת קיבל הלווה חמשים יותר מאשר אמר לו, דהא חמשים חמשות מנה לו.

ב) גמ', איתנהו שרי ליתנהו אסור. פירש רש"י בד"ה איתנהו, דאית ליה בני אמא. והריטב"א (החדשים) כתב, דאית ליה בני זרתא, דכיון דיכול למכור לאחרים אלו הבני זרתא ולקבל המעות, מאי דמוזיל ליה עתה ליתן לו הבני אמא, לאו אגר נטר הוא. נולדבריו, דברי הגמ' "ליתנהו", היינו דאפילו בני זרתא לית ליה. ויש להעיר, מאי סלקא דעתך דשרי משום דממילא קא רבו, הא לית ליה מידי (ח.ו.ה.).

ג) גמ', ליתנהו אסור. פירש רש"י בד"ה ליתנהו, דעודן קטנות הן. והקשה המחנה אפרים (ריבית סימן כט), הא כיון דמחוברים הם בקרקע, דינם כקרקע דנקנים בכסף, ואמאי אסור, הא ידידיה רבו ונכדסבר רבא בלישנא בתרא].

ד) גמ', מה שעזי חולבות וכו' מותר. ביאר רש"י בד"ה מותר, שהרי קיבל עליו אף הפסד דשמא לא ישוו כדמים שנתן לו. והקשה בחידושי הגרע"א (לקמן עב): אי כל היכא דמקבל עליה זולא הוי כקרוב לשכר ולהפסד ושרי, אמאי אסור לפסוק על הפירות כשלא יצא השער, הא הלוקח מקבל עליו אף אי יחלו. ותיריך, דדוקא הכא גבי "שעזי חולבות", כיון דעבידי דאתו, חשיב כדבר שבא לעולם, וקונה עתה בפסוק אף את החלב שיבוא לאחר זמן, ועל כן שרי בקרוב להפסד. אבל היכא דפסק עמו על דבר שלא בעולם ולא חל המקח כלל, המעות הוו גביה הלוואה, ובהלוואה לא מהני קרוב להפסד. אמנם העיר, דבשו"ת הרשב"א (ח"ב סימן עב) מבואר להדיא, דהחלב דאתי למחר, הוי דבר שלא בא לעולם.

ה) גמ', איכא דאמרי אמר רבא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי. ביאר רש"י בד"ה מינה קא רבו, דמכח הקטנות בא ומדידיה הוא דקא משבח ואזיל. וכתב המחנה אפרים (ריבית סימן כט), דלדברי רש"י, טעם ההיתר הוא דוקא משום דכבר קנאם בעודם קטנים, ואם כן לא שרי אלא אם יאמר לו עשרה דלועין אלו. וכן מפורש ברמב"ם (פ"ט ממלוה ה"י). אבל הטור (סימן קעג) כתב, דאף שאין לו עתה בני אמא, חשבינן ליה כאילו הן בידו כיון דממילא רבו. ולדבריו, אין הטעם משום דכבר קנאם, אלא משום דחשיב "יש לוי", ושרי אף אם לא אמר עשרה דלועין אלו.

ו) גמ', שם. כתב המהר"ם ש"ף, דאפשר, דרבא לא פליג ארב, אלא פירש דמאי דאמר רב איתנהו שרי, היינו אפילו איתנהו לקטנים.

ז) גמ', הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא, וביאר רש"י ד"ה אחביתא, דאיירי שישנה בידו. והקשה הריטב"א (החדשים), דאי הכי, מקח גמור הוא, והאחריות דמקבל הוי כקבלת אחריות על פקדון חבירו. ומשום הכי ביאר כהראב"ד, דאיירי בפוסק על יין כשער שבשוק ויין אין לו, והתנה עמו, דאי תקפה, אף שתבא לידו ישלם לו, ואי יקרא או זילא, תהא מעתה ברשות הלוקח. וקשיא ליה לרב שרביא, דאף דכל שיצא השער שרי אפילו אין לו, מכל מקום היכא דמקבל עליו אחריות כהאי גוונא, לאו דרך מקח הוא אלא

הדרגת היוזמי

מסכת בבא מציעא דף סד – דף סה

ו' תמוז – ז' תמוז התשס"ט

דמשום גזל קשיא ליה, והיינו דקאמר ליה אנא כר' נחמן סבירא לי, ואהדר ליה אימור דאמר רב נחמן כגון דארי עבדיה, ולא אהדר ליה, דשאני הכא דמסיק ביה זחי.

דף סה ע"א

א) גמ', כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיניה. כתב הרמב"ן, דיכול ליתן או הפירות או הזוזי, דהא מקחו קיים. ואף רבא דאמר חמשה מפקינן מיניה, היינו או הפירות, או זוזי וחומשא דזוזי. דהא להלן גבי גלימא, מחויב להחזיר הגלימא רק משום דלא לימרו דמכסי בגלימא של ריבית, אבל בלאו האי טעמא מקחו קיים ואינו צריך להחזיר הפירות, [ועיין באות הבאה]. ומכל מקום אינו יכול לפטור עצמו בזוזי אליבא דרבא, כדי שלא יהנה מהריבית דהשבה מעליא בעי ליה למיעבד.

ב) גמ', כי היכי דלא לימרו וכו'. הקשה הריטב"א (החדשים), למה לי להאי טעמא, תיפוק ליה כדאמר רבא לעיל, דחמשה מפקינן מיניה דמעיקרא בתורת ריבית אתיא לדידה. ותיירך, דאיירי דהגלימא לא שויא טפי מארבעה זוזי דריבית. ובשם הרמב"ן כתב, דאף מאי דאמר רבא חמשה מפקינן מיניה, לאו היינו חמשה דשקל, דהא ממון גמור הוא דקנהו במשיכה, ואילו קידש בהו את האשה מקודשת, אלא דרמי רחמנא עליה לשלומי. ובלאו האי טעמא דלא לימרו, אינו חייב אלא דמים. **והמחנה אפרים** (ריבית סימן ב) כתב, דהכא שאני, דמעיקרא התחייב לו זוזי, וכשנתן לו הגלימא, תחת הזוזי נתן. אבל היכא דמעיקרא קצץ ליה גלימא בריבית, דלמא מדינא חייב להשיב לו הגלימא ולא קנאה.

ג) גמ', שם. כתב הרא"ש (סימן יט), דמשמע, דבלאו האי טעמא מקחו קיים אף שנעשה באיסור. ותמה **הסמ"ע** (חו"מ סימן רח סק"ג), הא רבא גופיה סבירא ליה דאי עביד לא מהני, ואיך שייך למימר דמקח הנעשה באיסור מקחו קיים.

ד) מתני', מכר לו את שדהו. ביאר התוס' יו"ט, דגבי שכירות נקט חצר, ואילו גבי מכירה נקט שדה, ללמדך, דיקדים אדם מכירת שדה למכירת חצר, וכדמשמע מלישנא דקראי **בפרשת בהר** דהקדים מכירת אחוזה (ויקרא כה, כה) למכירת בית מושב עיר חומה (שם, כט).

ה) גמ', משווא הוא דהכי שווא. הקשה **בחיודושי הריטב"א** (המיוחסים), דאף אי לא שווא הכי, מכל מקום לאו אגר נטר הוא, כדאמרינן, ומשום הכי שרי.

ו) גמ', שם. הקשה **הקהילות יעקב** (סימן מו), כיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, הרי מה שנותן לו עכשיו הכסף בגדר הלוואה הוא, וכיוון דמשווא שוויא כדקצץ לו בסוף, הרי מה שמוזיל לו עתה הוא בשכר הקדמת מעותיו. ובשלמא אי איירינן בקנין כסף, יש לומר דקונה מעתה בקנין כסף ולא הוי הלוואה. אבל אי איירי בקנין אחר מאי איכא למימר. ותיירך, דאף דבעלמא אינה משתלמת אלא בסוף, ואיכא למאן דאמר דעיקר חיוב השכירות לא חל אלא לבסוף (**בכתוס' ד"ה שכירות הראשון**), היכא דהקדים לו מעיקרא המעות, חשיב כקונה מהמשכיר זכות השתמשות, ולא הוי הלוואה, ואין ענין התשלומין לבסוף אלא תשלומים עבור השימוש (עיין שם שהאריך).

ז) גמ', סיפא כיון דזבניני ניהו. כתב הרא"ש (סימן כא), דאיתא **בתוספתא** (פ"ו ה"ד), דהלוקח מקח מחברו על מנת ליתן לו דמים מכאן ועד י"ב חודש, רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפחות, ואינו חושש משום ריבית.

ח) גמ', אמר רב נחמן טרשא שרי. ביאר הריטב"א (החדשים), דלשון "טרשא", היינו חרש, וכן בערבי קורין לחרש "אטרש". והיינו, דהריבית אינה נשמעת הכא, דהא נעשה בתם.

ט) גמ', טרשא שרי. ביאר רש"י **בד"ה טרשא שרי**, דכיון דאינו מפרש אי מעכשיו הרי הוא בפחות, אלא מוכר סתמא ליום פלוני בכך וכך, לא חשיב ריבית ושרי. והקשה הריטב"א (החדשים), הא מבואר **לקמן** (עב): דהמוליק חבילה ממקום למקום, ומצאו חבירו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך כדרך

כעין הלוואה ואסור.

ח) תוס' ד"ה אי תקפה, בתוה"ד, אי נמי מיירי שלא משך. כתב בשו"ת **הגרע"א** (סימן נב), דלהאי שינויא, אי איירי במשך דהוי קנין גמור, ליכא מידי בהא שקיבל המוכר אחריות, ושרי. ובהא גופא פליגי ב' התירוצים בתוס'. אמנם **החזון איש** (סימן עו סק"ג) כתב, דאף לתירוץ הב' לא יהני משך, היכא דקיבל עליו המוכר הזולא. ומה דכתבו **התוס'** דאי נמי איירי בשלא משך, היינו דאף בלא משך משכחת לה דרך מחמת תנאו יכול לחזור בו. אבל מעיקרא סברו, דכל דלא משך אף בלא תנאו יכול לחזור בו, ולא אסרו בו חכמים **כדלקמן** (עג): גבי מעיקרא דחלא חלא.

דף סד ע"ב

ט) גמ', האי קרוב לשכר ורחוק להפסד. ביאר הרא"ש (סימן טו), דכיון דאחריות החומץ על המוכר, לאו מכר גמור הוא, ומה שמשכתר ביוקר היין, הוי אגר נטר. **והשיטה מקובצת** בשם **הראב"ד** ביאר, דאקבלת אחריות מקשינן, דמשום הקדמת מעותיו מקבל עליו אחריות ואסור.

י) תוס' ד"ה האי קרוב, ואם תאמר תקשי ליה אמתניתין. הקשה **המהרש"א**, למאי דסלקא דעתין דהאי חביתא דמי לכל פסיקה, תקשי ליה טפי אאביי דשרי משום דמקבל עליו הלוקח זולא, מאי שנא מפסיקה דשרי לפסוק עמו בשער הגבוה, אף דאין מקבל עליו זולא.

יא) מתני', לא ישכור ממנו בפחות. הקשה **התוס' רי"ד**, דאם לא ידור בחצירו חינום, כל שכן שלא ישכור ממנו בפחות. וביאר, דהאי לא ישכור ממנו בפחות אשעת ההלוואה קאי, דאילו לאחר ההלוואה, דווקא בחינום אסור, אבל להשכיר לו בפחות דהוי ריבית רק מדרבנן, שרי. אמנם **בתוס' בד"ה ולא ישכור** מבואר להדיא, דאף לאחר שעת ההלוואה לא ישכור בפחות.

יב) גמ', אבל חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר לא קמשמע לן. הקשה **המהרש"א**, מנלן דאף בגברא דלא עביד למיגר וחצר דלא קיימא לאגרא נמי אסור, דלמא דווקא גברא דעביד למיגר אסור, וכדפירש **רש"י בד"ה אינו צריך אליבא דר' נחמן**. ותיירך, דהא אף בגברא דעביד למיגר, אינו אסור מדאורייתא, דהא הוי רק תרבות בלא נשך, וקיימא לן **לעיל** (סא): דמדאורייתא אסור רק נשך עם תרבות, ומדרבנן אסור משום דמחזי כריבית, ושפיר אסרינן אף בלא עביד למיגר דסוף סוף מחזי כריבית. [ועיין באות הבאה]. **והמהר"ם ש"ף** כתב, דכוונת הגמרא לחצר דלא קיימא לאגרא, או לגברא דלא עביד למיגר, אבל באיתנהו תרווייהו, שרי אפילו מדרבנן. **והטור** (סימן קסו) כתב בשם **הרמב"ם**, דאף בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, הוי אבק ריבית.

יג) גמ', הלוני דורר בחצרו צריך להעלות לו שכר וכו'. כתב **הרי"ף** (לה: מדפי הרי"ף), דאף מפקינן לה בדיינים, דהוי ריבית קצוצה. אבל הלווה ודר בחצירו, אף למאן דאסר הוי אבק ריבית והיכא דדר בה בלא להעלות לו שכר, אין יוצא בדיינים. וכתב **הרא"ש** (סימן טז) בשם **הרמב"ן**, דהני מילי בחצר דקיימא לאגרא דחסריה ממונא, אבל בחצר דלא קיימא לאגרא, אף דהמלוה עביד למיגר, מכל מקום ליכא הכא נשך, ותרבות בלא נשך לא אסר רחמנא. אמנם מסתימת דברי **הרמב"ם** (פ"ו ממלוה ה"א) נראה, דהלוני דורר בכל גווני הוי ריבית קצוצה. וביאר **בחיודושי רבי לייב מאלין** (סימן צ), דסבר, דכל היכא דנתרבה ממונו של המלוה מחמת הלווה, הוי ריבית קצוצה. אבל **הרמב"ן** סבר, דדווקא ממון דאילולי הריבית הוי קאי גביה בגול, חשיב ריבית. ומשום הכי, היכא דהחצר לא קיימא לאגרא, דאף בלאו קציצת הריבית לא היה חייב לשלם לו, לא חשיב ריבית.

יד) רש"י ד"ה אבל הלווה לא, ומתניתין בדקצץ ליה או בשעת מתן מעות או לאחר כן. כתב **הטור** (סימן קסו), דמבואר מדברי **רש"י**, דאף קציצת לאחר מתן המעות חשיב ריבית קצוצה, וכדעת **הראב"ד** (פ"ו ממלוה ה"ג). אמנם דעת **הרמב"ם** (שם), דדווקא קציצת בשעת הלוואה חשיב ריבית קצוצה.

טו) גמ', אמר ליה רבא בריה מאי טעמא עביד מר הכי. ביאר **התורת חיים**,

הדרגת היוזמי

מסכת בבא מציעא דף סה – דף סו

ז' תמוז – ח' תמוז התשס"ט

המעוות נזקפים עליו במלוה.

(יח) **גמ'**, **משכן לו בית משכן לו שדה ואמר לו לכשתרצה למוכרם וכו' בדמים הללו אסור**. כתב הריטב"א (החדשים), דאף דמדינא יכול הממשכן לחזור בו ואפילו קנו מידו, וכדאיתא **בעבודה זרה** (עב:), דהא זווי אנסוהו. מכל מקום כיון דפסק הכי לשום ריבית וקיים דבריו, אסור.

(יט) **גמ'**, **מאן תנא בדמים הללו אסור וכו' התוס' לעיל** (סג). **ד"ה צד אחד** הוכיחו מסוגיין, דר' יהודה דאמר צד אחד בריבית שרי, איירי אפילו בהלוואה, ולא דווקא גבי מקח, ומשום הכי קשיא להו אמאי סאה בסאה לא שרי משום צד אחד. אמנם **במגילה** (כו:), כתבו **התוס' בד"ה ר' יהודה**, דמשכן לו בית ומשכן לו שדה, איכא צד אחד מכר, ומשום הכי שרי בצד אחד, אבל בהלוואה גמורה, לא שרי ר' יהודה.

(כ) **גמ'**, **מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות החזירם לי אסור וכו', מאן תנא וכו'**. ביאר **המחנה אפרים** (ריבית סימן יג), דכיון דהמקח מתלי תלי וקאי אם יחזיר לו הדמים אי לאו, הוי צד אחד בריבית ושרי לר' יהודה. אמנם כתב, דמסתמת **הרמב"ם** (פ"ו ממלוה ה"ה) שכתב, המוכר בית ואמר לו המוכר כשיהיו לי מעות החזירם לי הרי זה לא קנה, משמע, דליכא הכא מכירה כלל, דהא לעולם חייב להחזיר לו. והוסיף, דנראה **הרמב"ם** לא גרס בסוגיין "מאן תנא דלא כר' יהודה", דהא כיון דלא הוי מכר כלל, אף לר' יהודה אסור.

דף סו ע"א

(א) **גמ'**, **אמר ליה נעשה כמאן דאמר ליה מדעתיה**. כתב **הרשב"א**, **דהראב"ד** פירש בשם **ראשונים**, דאין נפקותא אם התנה המוכר או התנה הלוקח, אלא דרישא איירי שהתנה בשעת המכר, ובכך נגמר המקח, ומשום הכי אסור. אבל סיפא איירי שהתנו אחר שנגמר המקח, דכיון שהמקח נגמר בלי התנאי, אם מחזיר הוי מדעתו והוי כמכר לכתחילה. והקשה **הרשב"א**, דאי איירי סיפא שהתנה אחר גמר המקח, מאי סלקא דעתיה דרב אשי דאי לאו פטומי מילי יהני תנאו, הרי כבר נגמר המקח, וזכה בו הלוקח ובמה יזכה המוכר. ומשום הכי ביאר, דאיירי שהתנו לאחר שהתחיל המקח, אך קודם שנגמר, דאי לאו פטומי מילי, יש לומר דגמרו אדעתא דתנאה.

(ב) **גמ'**, **שם**. כתב **הריטב"א** (החדשים **לעיל** סה: ד"ה סיפא), דאף דאמרין **לעיל** (סה: אות יח), דאף היכא דיכול לחזור בו, כל דנתן לשם ריבית אסור, מכל מקום הכא אין פיו וליבו שוין, ומעולם לא כיוון להחזיר לו לכשיביא המעות, ולא אמר כן אלא להפיס דעתו, ומשום אינו ריבית.

(ג) **תוס' ד"ה פטומי מילי**, **בתוה"ד**, אבל אם בתחילת הדברים פתח המוכר. הקשה **המהר"ם שיק** (על הגמ'), אי בתחילת המכר מהני אף שהמוכר מתנה, מאי מקשינן "אלא מתניתא דקתני לכשיהיו לך מעות וכו'", נימא דאיירי דהתנה בתחילת המכר, ומשום הכי אי לאו דאמר ליה מדעתיה שפיר הוי תנאי, ואסור. ותירץ, דאכתי מאי דוחקי דרבא לאוקמי דאמר ליה מדעתיה, נימא דאיירי שהתנה בסוף המקח, ומשום הכי אין בתנאי כלום, ושרי.

(ד) **גמ'**, **ההוא שכיב מרע וכו' אמר רב זביד פטומי מילי בעלמא הוא**. הקשו **התוס' בגיטין** (עה). **ד"ה לאפוקי**, הא אף בלא פטומי מילי וכגון שהתנה הוא לא מהני, דהא לא כפליה לתנאה. ותירצו, דנקט הכי אליבא דרבנן דלא בעו תנאי כפול.

(ה) **גמ'**, **אמר רב הונא בשעת מתן מעות קנה הכל**. הקשה **הרמב"ן**, דהכא משמע דסבר רב הונא דאסמכתא קניא, ואילו **בנדרים** (כו:). מבואר דסבר דלא קניא. ותירץ, דרב הונא הדר ביה כי היכי דרב נחמן הדר ביה. ובשם **ר"ת** כתב, דאף דבעלמא סבר רב הונא דאסמכתא לא קניא, הכא דהתנה כן בשעת מתן מעות, דמי לאומר מעכשיו דלית בה משום אסמכתא, **וכדלקמן** (עמוד ב'). ולאחר מתן מעות, קונה רק כנגד מעותיו, דטפי מכנגד מעותיו הוי אסמכתא. [ועיין **בתוס' ד"ה ומניומי אמר**].

(ו) **גמ'**, **שם**. כתב **הריטב"א** (החדשים), דרב הונא סבר דאסמכתא קניא, וקונה

שמעלין לך באותו מקום, בזמן שהאחריות על הלוקח אסור, ואף דלא קץ ליה דאי מעכשיו הוי בפחות. ותירץ, דהתם כיון שהסחורה היא כאן, והוא אומר אני אעלה לך כדרך שמעלין במקום פלוני, הוי כאילו פירש דאם מעכשיו הרי היא בפחות.

(ז) **גמ'**, **שם**. עיין **ברש"י ד"ה טרשא שרי** מה שפירש. **והרמב"ן** פירש בשם **ר"ח**, דנתן לו הפירות בחשוון על מנת שיפרע לו הדמים באייר, כשער של אייר דהוא ביוקר, אמנם לא קצץ לו הדמים, אלא אמר לו שיפרע כשער הפירות בעת הפרעון. וכתב **הרמב"ן**, דמדאקשינן עלה ממתניתין, נראה דאף טרשא דר' נחמן איירי שאמר לו אי מעכשיו הרי הוא בפחות, ורק כיון דלא קצץ דלאחר זמן הוא בטפי, שרי. והוסיף **במלחמות** (לו). מדפי הרי"ף), דאינו ודאי שיתייקר, ומשום הכי שרי.

(יא) **גמ'**, **אמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי**. ביאר **רש"י ד"ה אמר רב חמא**, דאחריות הדרך היתה על רב חמא, וההלוואה היא מומן שמכרו לו סחורתו. **ובעל המאור** (לו: מדפי הרי"ף) ביאר, דאי באחריות על המוכר, אף בלאו האי טעמא שרי, כדאמרין **לקמן** (עג). גבי חבילה. אלא הכא האחריות היתה על הלוקח, ואפילו הכי שרי משום דניחא להו דיהיה שמו של רב חמא עלה.

דף סה ע"ב

(יב) **מתני'**, **מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה וכו'**. מבואר **ברש"י ד"ה מכר לו**, דקאי אמוכר דאמר זאת ללוקח. **ובחידושים הריטב"א** (המיוחסים) כתב בשם **אית דמפרשי**, דלישנא "דטול את שלך", משמע דהלוקח אמר למוכר, דכשתביא מקצת הדמים שנתתי לך, טול את שלך, ומשום הכי אסור הלוקח לאכול הפירות, דכשיחזיר לו מעותיו נמצא שבהלוואה היו אצלו.

(יג) **מתני'**, **הבא את שלך וטול מקצת המעות אסור**. ביאר **הריטב"א** (החדשים), דהאי "אסור" פירושו, דאסור לעשות כך בסתם, דהא אם הלוקח יאכל הפירות, דלמא לא ישלים המעות ונמצא שהיו הלוואה ביד המוכר, ואכל הלוקח ריבית. ואם יאכל המוכר פירות, דלמא ישלים הלוקח מקחו, ונמצא אוכל המוכר פירות בשכר המתנת מעותיו. ובגמרא מפרשינן היכי שרי.

(יד) **מתני'**, **הלווהו על שדהו ואמר לו וכו', הרי היא שלו**. כתב **הרשב"א** (**לקמן** סו. ד"ה ורב נחמן), דמדתני בסתמא הרי היא שלו, ולא תני ואסור לעשות כן משום ריבית, משמע, דבכהאי גוונא ליכא כלל משום ריבית. והיינו טעמא, משום דליכא כלל אגר נטר, משום דלא נתכוון זה אלא שיפרענו בזמנו, ואם לא יפרענו בזמנו מסתלק מהשדה לגמרי. וכן מצינו **בבבא בתרא** (קסח). גבי מי שפרע מקצת חובו, והשליש שטרו ואמר אם לא אפרע עד זמן פלוני תן לו הכל, דאפיליגו התם בדינא דאסמכתא, אבל בלאו אסמכתא משמע דליכא איסורא, והיינו משום דלא הוי אגר נטר. אמנם סיים, דלכתחילה אין לעשות כן משום מראית העין.

(טו) **גמ'**, **מי אוכל פירות**. ואף דבמתניתין מבואר דאסור לעשות כן. ביאר **הנמוקי יוסף** (לו: מדפי הרי"ף), דאיירי בגוונא דעבר ועשה כן. **והרא"ש** (סימן כד) ביאר, דכיון דמשום אכילת הפירות דהוי ריבית קאסרה מתניתין, איבעי לן למי הוו הפירות ריבית, ורב הונא אמר מוכר אוכל פירות, וללוקח אסורים משום ריבית, ורב ענן אמר דלתרווייהו אסורים.

(טז) **גמ'**, **רב ענן אמר משלשין את הפירות**. כתב **הרשב"א**, דרב ענן סבר כרבא **לעיל** (סג). דאוקי פלוגתא דר' יהודה ורבנן בריבית על מנת להחזיר. דאי נימא דסבר כאביי דפליגי בצד אחד בריבית, אבל בריבית על מנת להחזיר כולי עלמא מודו דלא הוי ריבית, אמאי אמר דמשלשין, יאכל הפירות ולבסוף יחזיר.

(יז) **גמ'**, **דאמר ליה קני מעכשיו וזוזאי ליהו הלוואה גבך**. כתב **הרשב"א**, דאין צריך לומר לו הכי להדיא, אלא כל דלא עייל ונפיק אוזוי מסתמא הכי הוי, דכיון שהחזיק בקרקע וקנאה בכסף או בשטר, קנה הקרקע, ושאר

(ג) גמ', דאמר ליה לא יהיה לך פרעון אלא מזו. פירש רש"י בד"ה דאמר ליה, דהתנה עמו שאם לא יתן לו מגופה של קרקע כנגד מעותיו, תהא כולה שלו. והקשו תלמידי הרשב"א (הובא בבית יוסף חו"מ סימן רז ס"ט), דכיון שהתנה עמו להדיא שיתן לו מגופה של קרקע אף בתוך הזמן, מה שייך לאסמכתא, ומאי האי דאמר רב פפא אף על גב דאסמכתא לא קניא אפותיקי הויא. ומשום הכי ביארו, דלא איירי שהתנה עמו כך להדיא, אלא דאף דלא קנה גוף הקרקע לגמרי, מכל מקום קנאה לענין הא דאם בא לסלקו בקרקע, אינו יכול לסלקו אלא בזו. והמהר"ם ש"ך כתב, דקמשמע לן רב פפא, דלא נימא דכיון דאמר האסמכתא והאפותיקי בחד דיבורא, כי היכי דהאסמכתא לא קניא, אף האפותיקי לא מהניא.

(ד) גמ', אתא ברקא שקל לערי עידיה. כתב הריטב"א (החדשים), דלא איירי בגוונא דשקל לה לגמרי, דאי הכי, אמאי לא יגבה מן העידית, הא בין בשעת ההלוואה ובין בשעת הגובינא הוי עידית. אלא איירי דנעשית זיבורית, דהשתא העידית דמעיקרא נעשית עדי עידית, ומשום הכי קמבעיא ליה, אם אזלינן בתר שעת ההלוואה, דהוי עידית ושפיר גובה הימנה, או דאולינן בתר השתא דהוי עדי עידית, ולא גבינן מינה, אלא מהבינונית דהשתא הויא עידית.

(ט) גמ', התם זביני הכא הלוואה. פירש רש"י בד"ה הכא הלוואה, דכיון דמתחילה בהלוואה בא לו, כריבית קצוצה חשיב. וכתב הריטב"א (החדשים), דאף למאן דמהני מחילה בריבית, [עיין לעיל סא. אות ו], הני מילי מחילה גמורה, אבל הכא ליכא מחילה.

(טז) גמ', שם. עיין ברש"י ד"ה הכא הלוואה מה שפירש, והקשו התוס' בד"ה התם זביני, מההיא דמשכנתא בלא נכיתא לעיל (סב), דהוי רק אבק ריבית, וכן תמה הרשב"א, ומשום הכי ביאר, דהכא הלוואה, ואנן סהדי דלא ניחא ליה למעבד איסורא, ואמרין דלא מחיל.

(יז) תוס' ד"ה התם זביני, בתוה"ד, ובכל דוכתינן משמע דמחילה בטעות לא הויא מחילה לרב נחמן. תירץ הרא"ש (סימן לב), דשאני כל הני דלא ידע דמחיל. אבל פירות דקל דידיע ומחיל, שפיר הוי מחילה.

(יח) רש"י ד"ה הכא הלוואה, "ומיחזי" כריבית שמתחילה בהלוואה בא לו וכו', ואין אבק ריבית בדבר הלוואה וכו'. הקשה הפני יהושע, דבריו סתרי אהדדי, דכיון דכתב בסוף דבריו דאין אבק ריבית בדרך הלוואה, אלא בדרך מכר, אמאי כתב בריש דבריו דרק מיחזי כריבית. ותירץ, דודאי דהכא לאו ריבית קצוצה היא, כיון דלא ברירא דיהיה פירות, וכדכתב רש"י לעיל (סב): ד"ה ובדינינו אין מחזירין גבי משכנתא בלא נכיתא. אלא דסבר רב נחמן דמאי דאמרין דאבק ריבית אין יוצא בדיינים, היינו דוקא היכא דהוי דרך מכר. אבל הכא דהוי דרך הלוואה, אף דאינה קצוצה יוצאה בדיינים.

בכסף שנתן עתה לזמן שקבעו ביניהם, ואף דנתאכלו המעות מהני, וכדאמרין בקידושין (נט). גבי המקדש לאחר ל' יום, דמהני אף דנתאכלו המעות. אמנם הפני יהושע כתב, דשאני קידושין, דנתן לה המעות מעיקרא לשם קידושין. אבל הכא שנתן המעות לשם הלוואה, הא מלוה להוצאה ניתנה ואין יקנה בה השדה.

(ז) גמ', לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו. הקשה הריטב"א (החדשים), לאחר מתן מעות במה יזכה במה שכנגדו, אי במעות הראשונות, הא להוצאה ניתנו. ותירץ, דאיירי בגוונא דיהיב ליה השתא שוה פרוטה, והתנה שיקנה בכסף זה. אי נמי, איירי שהקנה לו בשטר שיקנה בו לאותו זמן שלא יקיים תנאו.

(ח) תוס' ד"ה ומניומי, בסוה"ד, ויש לומר דהתפיסה דהכא דהוי במקרקעי וכו'. ביאר הפני יהושע, דכיון דקרקע לעולם בחזקת בעליה עומדת, תפיסתו בקרקע לא מחשיבתו למוחזק. אבל במטלטלין דלאו בחזקת בעליהן עומדים, שפיר התופס בהן חשיב מוחזק. אמנם כתב, דבראשונים מבואר, דהתפיסה דהכא הוי רק בתורת משכון, ולא על דעת שימכור לו לאחר שלש שנים, ולא דמי לההוא דנדרים (כו). במתפיס זכוותיה, דהתם אדעתא דהכי תפס.

דף סו ע"ב

(ט) גמ', איבעית אימא דאמר ליה קני מעכשיו. כתב הרמב"ם (פי"א ממכירה ה"ז), דהאומר מעכשיו לא הוי אסמכתא, משום דאילו לא גמר להקנותו, לא היה מקנהו מעכשיו. והתוס' רי"ד כתב, דדוקא היכא דהאסמכתא בקיום המכר, אמרינן דאסמכתא לא קניא. אבל היכא דאמר מעכשיו, דהקנין חל עכשיו והתנאי הוי רק לבטל הקנין, ליכא אסמכתא, דהא כל שלא נתקיים התנאי המעשה קיים.

(י) גמ', שם. הקשה הרשב"א, הא אסיקנא בנדרים (כו): דלא מהני מעכשיו, אלא בגוונא דקנו מיניה בבית דין חשוב, [ועיין בר"ן (שם) בד"ה והוא דקנו מיניה ובתוס' לעיל (עמוד א') ד"ה ומניומי אמר]. ותירץ, דאסמכתא דהתם שאני, דלאו מדעתיה ומנפשיה עבד לה, ומשום הכי בעינן קנו מיניה בבית דין חשוב. אבל הכא דמדעתיה אמר, מהני אף בלא קנין.

(יא) רש"י ד"ה ואיבעית אימא, בתוה"ד, וזה קיבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו. כתב הקצות החושן (סימן עג סק"ב), דכוונת רש"י ליישב דהכא לא הוי אסמכתא, משום דמעיקרא הקנה לו השדה בקנין גמור, אלא דהמקבל קיבל עליו להחזיר השדה אם יחזיר לו המעות תוך ג' שנים.

(יב) גמ', האי אסמכתא בזמניה קניא וכו'. כתב הכוס ישועות, דמר קשישא ומר זוטרא, וכן רב פפא דאמר להלן, האי אסמכתא זימנין קניא, אתו לתרץ דלא תקשי אמתניתין דהלווהו על שדהו, אמאי קניא, הא אסמכתא היא.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124